

افغانستان آزاد – آزاد افغانستان

AA-AA

چو کشور نپاشد تن من مباد بدین بوم و بر زنده یک تن مباد
همه سر به سر تن به کشتن دهیم از آن به که کشور به دشمن دهیم

www.afgazad.com

Social

afgazad@gmail.com

اجتماعی

فرستنده: نشرین معروفی

۰۱ نومبر ۲۰۲۳

دفن شدگان آوار تبعیض وضعیت زنان و دیگر آسیب دیدگان زلزله هرات

قصه تلخ و پررنج زنان افغانستان اینبار زیر خروارها آوار رقم خورد؛ زنان و کودکانی که ۲۲ روز پیش زیر سقف خانه‌هایشان در روستاهای دور و نزدیک زنده‌جان هرات، نفس‌شان بند آمد و جان باختند. مثل سهیلا؛ نوعروسی که ۶۳ نفر از اعضای خانواده‌اش را در زلزله هرات از دست داد و چند روز پیش، او را تنها روی تپه‌ای از خرابه‌ها دیدند. بعد از آن اما از ترس، فرار کرد و دیگر کسی او را ندید: «خیلی‌ها دنبال سهیلا هستند، خیلی‌ها می‌خواهند با او صحبت و کمکش کنند، اما پیدایش نیست.» سهیلا تنها نیست، او و خیلی‌های دیگر در زلزله، بی‌کس شده‌اند. برخی را به خانه‌ای به‌نام خانه امن در هرات برده‌اند؛ جایی که گفته می‌شود هیچ‌کس از جزئیات وضعیتش و تعداد افرادی که آنجا نگهداری می‌شوند، خبر ندارد. آنجا را مقر زنان آسیب‌دیده تنها کرده‌اند، مثل یتیم‌خانه‌ای در هرات که ظرفیتش از کودکان بی‌پدر و مادر پر شده است. مابقی را به اقوام دور و نزدیک‌شان سپرده‌اند. زنان و کودکان، بیشترین قربانیان زلزله بوده‌اند. آنها را از زیر آوار بیرون نیاوردند، اگر هم بیرون آوردند، دیگر دیر شده بود. محارم‌شان نبودند تا

بیرون‌شان بیاورند. این قانون جدید حکومت فعلی افغانستان است. خیلی‌های‌شان به‌دلیل خونریزی‌های شدید جان باختند، چون پزشکان زن مجوز ورود به مناطق زلزله‌زده را نداشتند. وقتی هم مجوز پیدا کردند، باید آنها را به بیمارستان‌های شهر منتقل می‌کردند که دیگر دیر شده بود. زنان افغان، مثل هر بار دیگری، زیر فشار تبعیض‌ها، نفس تنگ کردند: «دولت هیچ برنامه‌ای برای نگهداری از این زنان ندارد.» ولسوالی زندهجان هرات بیشترین آسیب را از سه‌زلزله ۳/۶ تا ۷/۶ ریشتری هرات دید؛ زلزله‌هایی که بیش از دو هزار نفر را قربانی کرد. زندهجان طی سه‌زمین‌لرزه پیاپی، در ۷، ۱۱ و ۱۵ اکتوبر، با ویرانی فراوانی مواجه شد؛ گفته می‌شود حدود ۲۳ هزار نفر در این منطقه آسیب دیده‌اند، یعنی حدود ۵۳ درصد از جمعیت. حالا ۲۲ روز از زمین‌لرزه مرگبار می‌گذرد و فعالان اجتماعی و امدادگران، از تبعیض مضاعف علیه زنان زلزله‌زده می‌گویند.

ممنوعیت امدادرسانی به زنان

در همان روزهای اول زلزله، سازمان ملل متحد اعلام کرد که ۹۰ درصد کشته‌شدگان زلزله ۷ اکتوبر افغانستان را زنان و کودکان تشکیل می‌دهند. آنطور که روایت می‌شود، برخی از مردان از دست زدن به زنان زخمی یا مرده خودداری کرده بودند. فعالان اجتماعی همچنین می‌گویند، محدودیت‌های طالبان مانع از تلاش‌های پزشکی برای کمک به مجروحان شد. برخی اعلام کردند که طالبان، پزشکان مرد را از معالجه بیماران زن منع کرد. شاهدان عینی در بیمارستان‌ها پس از زلزله می‌گویند شمار زیادی از زنان مجروح شده‌اند، اما تعداد بسیار کمی کادر پزشکی برای رسیدگی به نیازهای آنها وجود دارند. مریم کریمی، مسئول خبریه‌ای در افغانستان است؛ خبریه‌ای که ۲۵ سال است در زمینه کودکان فعالیت می‌کند. کریمی از فعالان مدنی است و در عرصه حمایت از حقوق کودکان و زنان کار می‌کند. او تبعیض امدادرسانی برای زنان در زلزله اخیر هرات را تأیید می‌کند. او در این زلزله زنانی را دیده که تعداد زیادی از اعضای خانواده‌شان را از دست داده‌اند و بی‌پناه شده‌اند؛ یکی از آنها هم سهیلاست: «زلزله صبح زود رخ داد؛ درست زمانی که کودکان و زنان در خانه بودند. به‌همین دلیل میزان قربانیان از این گروه هم بالا بود. بنا بر بخشنامه‌ای که حکومت فعلی افغانستان صادر کرده، هیچ زنی حق کار کردن خارج از خانه را ندارد و دخترانی که از کلاس هفتم به بالا هستند، نمی‌توانند تحصیل کنند، دختران هم از ورود به دانشگاه منع شده‌اند، به‌همین دلیل تعداد زنان و دختران در خانه‌ها بسیار زیاد بود و وقتی زلزله آمد، همان‌ها قربانی شدند. زلزله در ساعت‌های ۱۰ و ۷ صبح رخ داد و در این ساعات، مردان خارج از خانه بودند.»

اما این تمام ماجرا نیست، زنان در این زلزله، اجازه امدادرسانی نداشتند و حتی کسانی که زیرآوار بودند هم نمی‌توانستند توسط افرادی غیر از محارم خود خارج شوند. آنها کسی را نداشتند که از زیرآوار بیرون‌شان آورد و به‌همین دلیل تعداد قربانیان این زلزله از میان زنان بالا بود. کریمی اینها را می‌گوید و ادامه می‌دهد: «تعداد زنانی که به این دلیل زیرآوار ماندند و همان‌جا هم دفن شدند کم نیست، دلیل آن هم سیاست‌های دولت فعلی افغانستان است. به زنان اجازه بازدیدهای میدانی هم داده نمی‌شد، حتی از آنها نمی‌توانستند عکاسی کنند و برای کمک‌رسانی هم جایی نداشتند. درنهایت اما گروه‌های امدادرسانی از هلال‌احمر وارد مناطق زلزله‌زده شدند و با کمک سگ‌های تجسس، افراد زیرآوار را شناسایی کردند و آنها را بیرون کشیدند. این اقدام‌شان، زیرپا گذاشتن قوانین حکومت فعلی افغانستان بود. جالب اینجاست که مسؤولان دفاتری که زن هستند هم از کارشان برکنار شده‌اند.»

به گفته این داوطلب و فعال اجتماعی، در کنار همه اینها هیچ پزشک زنی هم در منطقه نبود و باید تمام زنان را برای درمان به بیمارستان‌های شهر منتقل می‌کردند. وقتی زلزله دوم رخ داد، ۲۰ قباله و پزشک، مجوز ورود به مناطق

زلزله‌زده را گرفتند، بالاین همه خبرها حکایت از این دارد که تعداد زیادی از زنان به دلیل نبود یک محرم، از شدت خونریزی جان‌شان را از دست دادند. کریمی می‌گوید که در این زلزله بیش از ۷۰۰ زن، زایمان کردند. براساس اعلام این فعال اجتماعی، در حکومت قبلی چنین شرایطی حاکم نبود یعنی زنان می‌توانستند امدادسانی داشته باشند. درست مانند زلزله ولایت بدخشان که زنان کنار مردان در منطقه بودند و زنان را از زیرآوار بیرون می‌کشیدند. قوانین جدید منجر به بالا رفتن تعداد قربانیان از میان زنان شده است: «آن کسی که زیرآوار جان داد، می‌توانست زنده بماند اگر چنین قوانینی وجود نداشت. ازسوی دیگر، افراد بسیاری مفقود شده‌اند که هیچ‌کس برای‌شان اعلام مفقودی نکرده و اینطور به‌نظر می‌رسد که تمام اعضای یک خانواده جان‌شان را از دست داده‌اند و کسی نیست سراغی از آنها بگیرد. یعنی همه‌شان زیر خاک هستند.»

تکمیل ظرفیت یتیمخانه‌ها

این فعال اجتماعی ادامه می‌دهد: «بسیاری از افراد در مناطق زلزله‌زده در خیمه‌ها زندگی می‌کنند، آنها قبلاً هم فقیر بودند و حالا دچار فقر مضاعف شده‌اند. خیمه‌ها هم دست‌ساز خودشان است، همه اینها درحالی‌است که هوا شب‌ها سرد است و کمکی هم به آنها نشده.» آنطور که کریمی می‌گوید، شرایط زنان و کودکان، بسیار نامطلوب است: «پس از اولین زلزله، کمک‌های بسیاری ازسوی سازمان ملل متحد و سازمان‌های مردمی به افغانستان شد، پتو و مواد غذایی، لباس و خیمه برای زلزله‌زدگان تأمین شد اما در زلزله‌های بعدی کمک‌ها کم شد و خیلی‌ها از این کمک‌ها محروم ماندند.»

تعداد کودکان قربانی در زلزله اخیر افغانستان بالاست، به‌طوری‌که براساس اعلام این فعال مدنی در حوزه کودکان و زنان، یتیمخانه‌ای در هرات، از کودکان بی‌سرپرست پر شده است اما آمار دقیقی از تعداد این کودکان در آن مرکز وجود ندارد: «در کنار کودکان، مکانی تحت عنوان خانه امن برای زنان در نظر گرفته شده که زنان تنها را به آنجا منتقل کرده‌اند.»

او درباره زمین‌لرزه‌های پی‌درپی و بالا رفتن تعداد قربانیان این حادثه توضیح می‌دهد: «طی تنها ۱۰ روز هرات بیش از ۲۰ بار لرزید و روستاهای مختلفی مانند زنده‌جان و قسمت‌های غربی هرات لرزید. بالاین همه اما آمار دقیقی از میزان خسارت وارده وجود ندارد. اما آنطور که سازمان ملل متحد گزارش کرده، در زلزله اول ۱۵۴ هزار نفر متضرر شدند که از میان‌شان تعداد قابل‌توجهی زنان باردار بودند.» پیش‌ازاین آژانس‌های امدادسانی سازمان ملل متحد اعلام کرده بود که ۷۵۰۰ زن باردار در میان آسیب‌دیدگان هرات وجود دارند. قبلاً هم اعلام شده بود که بیش از ۲۱۵۰۰ خانه در منطقه ویران شده و ۱۷ هزار خانه هم به‌شدت آسیب دیده است؛ اتفاقی که زندگی بیش از ۱۵۴ هزار نفر را متأثر کرده است. از میان آنها اما ۷۵۰۰ زن باردار هستند که بسیاری از آنها اعضای خانواده‌شان را در زلزله از دست داده‌اند.

کریمی می‌گوید که زنده‌جان در ۴۰ کیلومتری غرب هرات قرار گرفته که دست‌کم ۲۰ روستا دارد؛ روستاهای کرنل، اردکان، آسیاب بادی، سیاه‌آب، سربلند، قلعه نو، کچکال و کوشک ازجمله آنها هستند که کاملاً تخریب شده‌اند: «سومین زمین‌لرزه‌ای که رخ داد، ۷/۶ ریشتر بود که قوی‌ترین زلزله بود و حدود ۳۵ روستا را تخریب کرد. بیشتر روستاهای نزدیک و شهرهای کوچک اطراف هرات هم با ترک‌خورگی دیوارهای خانه یا ریزش بخشی از دیوار مواجه شده‌اند. روستاهایی مانند نقره، چانگان، خواجه سربر، زره، نوآباد، شهرک سعادت، شهرک شهدا، حسین‌آباد و سیدآباد، شهرک احمدی، شهرک عظیمی و کره ملی ازجمله این روستاها هستند. بیشتر این مناطق هزارمنشین هستند و از کمک‌های دولتی محرومند. در این بخش‌ها هم زنان و کودکان بسیار متضرر شدند.»

زلزله‌زده‌های هرات همچنان در چادر زندگی می‌کنند آنها ترس از تکرار زلزله را دارند، چراکه در زلزله دوم غافلگیر شده بودند و قربانی داشتند؛ تمام این اتفاقات در شرایطی رخ می‌دهد که مناطق زلزله‌زده در شرایط اقتصادی نابسامانی به‌سر می‌برند: «افغانستان با وضعیت بد اقتصادی روبه‌روست و زلزله، این شرایط را تشدید کرد. حالا شرایط در زمستان هم سخت‌تر از قبل است، به‌ویژه برای زنان و کودکان که در معرض بهره‌کشی هم قرار دارند. مردم با شوک بزرگی مواجه شده‌اند و امرار معاشی ندارند. آنها برای خدمات پزشکی و سلامتی به کمک‌های زیادی نیاز دارند اما در این زمینه اقدام مدیریت‌شده‌ای انجام نمی‌شود و خدمات پزشکی برای‌شان فراهم نشده است.»

پیش از این اعلام شده بود که زلزله به حداقل ۴۰ مرکز بهداشتی آسیب زده؛ منطقه‌ای که پیش از زلزله هم با فقر پزشکی و درمانی مواجه بوده است. به گفتهٔ مسؤول تیم فوریت‌های سازمان جهانی بهداشت در افغانستان، کارکنان بهداشتی که اعضای خانوادهٔ خود را از دست داده‌اند یا ترس از فرو ریختن تأسیسات بهداشتی داشتند نیز تحت‌تأثیر قرار گرفته‌اند که ارائهٔ مراقبت‌های بهداشتی را برای آنها دشوارتر کرده است.

زنان زیر آوار

ابراهیم موحد، رئیس مؤسسهٔ داوطلبانهٔ یاری در هرات است. او با تیم‌هایش از همان روزهای اول زمین‌لرزه در منطقه زنده‌مان، خود را با زلزله‌زده‌ها همراه کردند و به گفتهٔ موحد، به دورترین مناطق زلزله‌زده برای شناسایی و کمک به آسیب‌دیدگان رفتند. به گفتهٔ رئیس این مؤسسهٔ داوطلبانه هدف آنها، کمک به زلزله‌زده‌ها در مناطق دورافتاده بود. مشاهدات میدانی آنها حکایت از بالا بودن میزان آسیب‌ها به زنان و کودکان زلزله‌زده است؛ افرادی که ساکن روستاهای زنده‌مان بودند و بیشترین قربانیان هم از میان همین گروه بودند. براساس اعلام موحد، اگر محدودیت‌ها وجود نداشت شاید می‌شد که برخی از مصدومان زیرآوار از میان زنان را بیرون آورد و آنها را نجات داد. موحد توضیح بیشتری به هم‌میهن می‌دهد: «گزارش‌هایی که به ما رسیده نشان می‌دهد، به‌دلیل محدودیت‌هایی که دولت فعلی ایجاد کرده، گروهی از زنان از زیرآوار بیرون نیامدند. بررسی‌های میدانی تیم‌های ما هم بر این موضوع صحت گذاشتند.» به گفتهٔ او، تیم‌های داوطلب مؤسسهٔ یاری، بیش‌از‌همه به مناطقی توجه کردند که کمتر مورد حمایت قرار گرفتند و نیروهای داوطلب به این مناطق رفتند تا توجه خیران هم به زلزله‌زده‌های آن محدوده‌ها بیشتر شود: «چند زلزله بالای ۶ ریشتر در زنده‌مان هرات رخ داد و بیشترین قربانیان هم از روستاها و قریه‌های اطراف و دهاتی بود که در نزدیکی مرکز زلزله قرار داشتند.» نبود یا کمبود امدادگران زن در منطقه، یکی از دلایلی است که از سوی موحد به‌عنوان عاملی در بالا رفتن تعداد قربانیان زن عنوان می‌شود: «این مسأله بیش‌از‌همه در جریان کفن و دفن قربانیان خودش را نشان داد. به زنان امدادگر اجازهٔ ورود به منطقهٔ زلزله‌زده داده نمی‌شد و آنها اجازهٔ کم‌رسانی به این افراد را نداشتند. در بخش دفن و غسل کردن این قربانیان هم همین مشکل را داشتیم که در روزهای بعد این مشکل کمی حل شد. بسیاری از زنان تمایل به کم‌رسانی در زلزله داشتند اما به آنها اجازهٔ ورود به منطقه را نمی‌دادند.» به گفتهٔ موحد، آمار مشخصی از تعداد زنان بی‌سرپرست‌شده یا کودکان یتیم وجود ندارد، اما آنطور که بررسی‌ها نشان می‌دهد بسیاری از کودکان بی‌سرپرست به خانهٔ اقوام‌شان برده شده‌اند و این که مراقبت‌گاه عمومی برای آنها وجود داشته باشد، بعید است: «بیشتر این کودکان یا در خیمه‌ها نگهداری می‌شوند یا به اقوام‌شان سپرده شده‌اند.»

مردم هراسیده

بیش از ۲۰ روز از وقوع زلزله در هرات می‌گذرد و تیم‌های داوطلب نگران آسیب‌های جدی روان برای بیشتر خانواده‌ها به‌ویژه زنان و کودکان هستند. موحد کودکانی را دیده که پس از زلزله تا چندین روز نمی‌توانستند حرف بزنند: «آنقدر شدت ترس میان مردم بالاست که هرکس صدائی می‌شنود به سرعت خانه یا هر جایی که دارد را رها می‌کند. آنها زمان زیادی نیاز دارند تا بتوانند به حالت عادی بازگردند.»

دولت افغانستان در زلزله ورود کرد، از بولدوزرها و دستگاه‌های سنگین برای آواربرداری استفاده کرد اما به گفته امدادگران و داوطلبان، این امکانات کافی نبود و نیاز به حمایت‌های بیشتری بود: «برخی از قریه‌های دوردست به‌دلیل کمبود نیرو و امکانات با مشکلات بسیاری مواجه شدند. نیروهای امدادی کم بودند و از زمانی که درخواست کمک می‌شد تا وقتی که امدادگران به محل می‌رسیدند، یک شبانه‌روز طول می‌کشید؛ اتفاقی که منجر به کشته‌شدن بسیاری از افراد تا رسیدن نیروهای امدادی شد.»

فراموشی افغانستان

موحد می‌گوید که مؤسسه یاری، نیروهای داوطلبی دارد که توانائی انجام کارهای بسیار بزرگ را ندارند؛ آنها بیش‌ازهمه در زمینه اطلاع‌رسانی و تهیه گزارش‌های تصویری به مناطق زلزله‌زده اعزام شدند تا خیران بتوانند افراد آسیب‌دیده را شناسائی کنند. همه اینها در شرایطی است که به گفته رئیس مؤسسه یاری، به‌دلیل شرایطی که وجود داشت، دنیا توجه کمی به زلزله افغانستان نشان داد: «ما ۴ زلزله بالای ۶ ریشتر را در افغانستان تجربه کردیم که بسیار مرگبار بود. زلزله سوم حتی از زلزله اول هم قربانیان بیشتری داشت و خیلی‌ها را به چادرها کشاند. در حال حاضر هم هزاران چادر در مناطق مختلف برپاست و براحتی آنها را در همه‌جا می‌توان دید. با این که زلزله وسعت بسیار زیادی داشت اما به نسبت آن، کشورهای دنیا به آن توجه نشان ندادند، یکی از دلایل آن هم وقوع جنگ اخیر میان اسرائیل و فلسطین بود که رسانه‌ها را به خود مشغول کرد و کمک‌های بین‌المللی را کم. آمار کمک‌های خارجی بسیار کم بود و تنها از کشورهای اتحادیه اروپا، چین، امریکا و چند کشور دیگر کمک‌های بسیار محدودی به افغانستان شد. از سوی دیگر، وضعیت خود افغانستان هم در توجه‌های بین‌المللی مؤثر بود که سبب شد سازمان‌های بین‌المللی توجه کمتری به افغانستان داشته باشند؛ وضعیت داخلی کشور و نحوه تعامل با سایر کشورها در این مسأله بسیار تأثیر داشت.» موحد به آمار تخریب خانه‌ها اشاره می‌کند و می‌گوید که بررسی‌ها نشان می‌دهد حدود ۷۰ درصد از خانه‌ها در مناطق زلزله‌زده، ترک برداشته و ۳۰ تا ۴۰ درصد هم قابل سکونت نیستند، باین‌همه اما بودجه‌ای برای ساخت‌وساز آنها در نظر گرفته نشده است: «ساکنان این خانه‌ها نیاز به حمایت جدی دارند، ما نمی‌دانیم چه برنامه‌ای دارند و تا همین حالا هم اقدامی صورت نگرفته است. بیشتر مردم در چادرها زندگی می‌کنند و از این هراس دارند که زلزله دیگری رخ دهد و جان‌شان را بگیرد. شهرداری بازدیدهایی انجام داده اما نمی‌دانیم نتیجه‌اش چه بوده است.»

کودکان و زنان رهاشده

قدوس خطیبی، امدادگر و فعال سیاسی و اجتماعی در هرات است و از وضعیت زنان و کودکان زلزله‌زده هرات خبر دارد و صحبت‌های سایر افراد را تأیید می‌کند و به هم‌میهن می‌گوید که زنان و کودکان، بیشترین آسیب‌ها را در این زلزله دیدند: «وقتی در سطح شهر زلزله‌زده زنده‌جان تردد می‌کنیم زنان بسیاری را می‌بینیم که بی‌پناه‌اند، کودکانی هستند که لباس ندارند، کفش ندارند، غذا ندارند و حتی سرپناهی در حد یک چادر هم ندارند.» خطیبی به‌عنوان یک فعال

اجتماعی اقدامات داوطلبانه‌ای در زمینه زلزله انجام داده و خلاف زنان، توانست در مناطق زلزله‌زده حاضر شود: «چندین روستای زنده‌مان با خاک یکسان شد و افراد زیادی زیر آوار ماندند، تعداد زیادی هم مصدوم و زخمی شده و به شهرها منتقل شدند. تا دور دست‌ترین مناطق هرات هم تحت‌تأثیر زلزله قرار گرفته و آسیب جدی دیده، به‌طوری‌که خیلی از خانه‌ها قابل سکونت نیستند.» به گفته این فعال اجتماعی، افراد بسیاری از زلزله آسیب دیدند اما زنان و کودکان شاخص‌ترین آنها بودند: «ساعتی که زلزله آمد، زنان و کودکان در خانه بودند. زنان مشغول پخت غذا بودند که این اتفاق افتاد؛ به همین دلیل بیشترین تعداد کشته‌های این حادثه هم از میان همین گروه بوده است.»

به اساس اعلام خطیبی، کودکان بسیاری هستند که پدر و مادرشان را در زلزله از دست دادند و خودشان ماندند که تیم‌های امدادی این کودکان را مورد حمایت قرار دادند، با این حال اقدام ویژه‌ای برای آنها انجام نشده است: «زنان در این زلزله، حداقل امکانات بهداشتی را دارند، همه اینها در شرایطی است که هنوز عواقب زلزله مشخص نشده است، چراکه حادثه شوک‌آور بود و افراد بسیاری از نظر روان دچار آسیب شده‌اند. همه اینها در شرایطی است که افغانستان پیش از زلزله هم از وضعیت اقتصادی خوبی برخوردار نبود و میزان بیکاری هم بالا بود. در اثر زلزله، حدود ۲۰ روز بازار تعطیل شد که این مسأله قطعاً ضربه سنگینی وارد می‌کند، فقر آسیب جدی به مردم زده و زنان و کودکان هم از این دایره بیرون نیستند. هر جایی از شهر، این زنان حضور دارند و آسیب‌شان مشخص است.» به گفته او، کودکانی که در اثر زلزله بی‌سرپرست شده‌اند، معمولاً به اقوام‌شان سپرده شده‌اند یا در نهایت به مکانی در هرات منتقل شده‌اند اما این که اقدام ویژه‌ای برای‌شان صورت گرفته، اینطور نیست؛ نه برای کودکان و نه برای زنان.

منبع: زهرا جعفرزاده – هم میهن